

Олена СУЛЯВА

ПРОЄКТ СТВОРЕННЯ ПСИХОМИСТЕЦЬКИХ СЦЕНАРІЇВ МОДУЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Olena SULIAVA

THE PROJECT OF CREATING PSYCHO-ARTISTIC SCENARIOS OF MODULAR-DEVELOPMENTAL INTERACTION OF THE EDUCATIONAL PROCESS PARTICIPANTS

DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2022.02.149>

УДК: 159.98

Актуальність теми дослідження. Системна криза в освіті зумовлена тим, що традиційна освітня модель початкової і середньої школи історично пережила свою мету й завдання, адже була спрямована на формування знань, умінь, навичок, мало враховуючи здібності та психодуховний потенціал конкретного учня. Для подолання цієї кризи постає гостра нагальність керуватися виключно науковим знанням і здобутими компетентностями, а не політичними чи комерційними інтересами, які нерідко приховуються за гаслами псевдореформ.

Наразі предметом прискіпливого вивчення сучасної науки, щонайперше педагогічної психології і психодидактики, є «створення оптимальних умов, які б дали змогу конкретній дитині, з її індивідуальним досвідом і неповторною траєкторією розвитку, максимально використати свій суб'єктний потенціал для цілей самотворення» [9]. А якщо це так, то постає потреба у розробці й упровадженні новітніх систем навчання, їх методологічного і технологічного забезпечення задля максимального розкриття та реалізації особистісних ресурсів і позитивної Я-концепції учня. Такою новітньою, науково обґрунтованою та експериментально перевіреною, є *модульно-розвивальна система навчання А.В. Фурмана*, специфіка якої «якраз і полягає в надінтенсивній внутрішній роботі учня над самим собою, що максимально реалізує його емоційно-психологічні можливості й наближує духовну зрілість» [15]. У названій інноваційній системі навчання

«повноцінне функціонування навчального модуля здійснюється за умов розгорнутої (мистецької) дії, що за перебігом і розвитком подій (дійства) подібна до драматичної вистави» [16, с. 3]. Тож у цій теоретичній системі психологія та мистецтво, будучи поєднані в їх єдиній меті зрозуміти, розкрити, розвинути й піднести людську душу, вимагають нового інструментарію роботи вчителя, освітянина. Один з них – замість звичного конспекту уроку – *освітній сценарій*, у якому описується логіка розгортання психомистецької взаємодії вчителя в окремо взятому класі в рамках того чи іншого навчального курсу.

Освітній сценарій покликаний допомогти вчителю пройти разом з учнями – згідно із законами мистецького дійства від зав'язки, розгортання подій до кульмінації та згасання подій і аж до розв'язки – нарізно крізь всі етапи модульно-розвивального циклу, й у підсумку дати змогу створити умови для найкращої пізнавальної, чуттєвої, вольової та навіть духовної зосередженості й спровокувати цілковите занурення учня і вчителя як у предмет пізнання, так і в лабіринти творення власного Я. Це та унікальна інтенція, коли творення освітнього продукту відбувається на зіткненні двох світів – науки (психології) та мистецтва (театрального дійства) і потребує наукового дослідження, передусім з'ясування, де і як ці світи перетинаються, взаємно доповнюються, досягаються й стають доступними для опанування вчителем-дослідником, котрий

бажає плекати компетентного себе, відповідального учня, сучасне україномовне освітнє довкілля.

Мета дослідження: створення психомистецьки зорієнтованої моделі організації освітнього процесу в загальноосвітній школі та експериментальна перевірка її розв'язкової ефективності.

Завдання дослідження:

1) здійснити філософсько-психологічне обґрунтування альтернативності розуміння навчання як пізнавального процесу і навчання як психомистецького дійства;

2) розробити принципи удіяльнення психомистецького сценарування цілісного модульно-розвивального процесу навчальної взаємодії педагога і вихованців;

3) провести експериментальне дослідження ефективності новоствореної психомистецької моделі організації освітнього процесу в початковій школі.

Об'єкт вивчення становить модульно-розвивальна взаємодія вчителя та учнів у її психодидактичному обґрунтуванні-висвітленні з використанням освітніх сценаріїв як інноваційних засобів навчання.

Предметом дослідження є принципи, закономірності, композиційна побудова, форми, засоби та інструменти психомистецького сценарування.

Головна концептуальна ідея полягає в тому, що особливе місце в інноваційній модульно-розвивальній системі навчання А.В. Фурмана належить *освітньому сценарію*, що концептуально та інструментально відмінний від добре відомих планів-конспектів уроків, у яких фіксуються лише змістові аспекти тієї чи іншої теми у їх логічному слідуванні один за одним. Освітній же сценарій є втіленням закономірності безперервної розвивальної мислекомунікації протягом усього навчального модуля. Основний його зміст становлять багатовекторні міжособисті стосунки, що сприяють інтенсивній внутрішній роботі кожного над власним розумовим та особистісним зростанням. Таке мистецьки зорієнтоване навчання посилене тільки для вчителя-дослідника, вчителя-режисера. Теорія і технології освітнього і рефлексивно-вчинкового сценарування обґрунтовані А.В. Фурманом [12; 16; 17]. Крім того, ним визначені психодидактичні цілі кожного етапу модульно-розвивального циклу-процесу, що узасаднюють принципи і нормативи творення освітніх сценаріїв. Звісно, що вікові особливості психоемоційного розвитку учнів початкової школи

мають бути враховані під час впровадження інноваційної системи навчання.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на найбільш достовірному припущенні, що теоретично та методологічно розроблена й експериментально перевірена модель творення освітніх сценаріїв стане успішною щоденною практикою вчителів-психологів як найбільш дієвий психодидактичний інструмент ефективної взаємодії з учнями в рамках *модульно-розвивальної системи навчання* та в напрямку оптимізації їх рефлексивного учіння, психокультурного розвитку і самісно-особистісного зростання. Підтвердженням цього є повсюдно очевидний емпіричний факт: знаннева складова організованого шкільного навчання не здатна покрити й задовольнити всього поля персональних потреб-інтересів навіть найменш вибагливого виховання. Тим більше, що у кожного школяра молодшого віку актуально присутнє в поведінці і вчинкових діях особистісне джерело з індивідуальним світом емоцій і почуттів, прагнень і можливостей, задатків і здібностей, темпераментальних і характерологічних властивостей. Інноваційна система модульно-розвивального навчання А.В. Фурмана завдяки задіянню різноспрямованих психомистецьких технологій, комплексу оригінальних програмово-методичних засобів та безперервної полідіалогічної взаємодії й самоактивності учасників освітнього процесу пронизує всі їхні базові спонукання-здатності в інтелектуальному, емоційному, соціальному, вольовому, духовному сферних контекстах суб'єктивного зреалізування.

Освітній сценарій якраз і фіксує всі аспекти впливу вчителя на ведення інтенсивної освітньої взаємодії, відображає драматизм протистояння навчально-сценічних конфліктів, детально описує психодраматичний перебіг довершеного модульно-розвивального циклу, здійснює художньо-психологічну адаптацію соціально-культурного змісту освітньої діяльності до спроможностей учні конкретного віку, висвітлює одну або кілька сюжетних ліній мистецького перебігу, вибудовується за законами театрального дійства, де є визначені дійові особи, реквізити, а структурно – зав'язка, розвиток подій, кульмінація, згасання подій, розв'язка. Вчитель, створюючи освітній сценарій, пам'ятає про надзавдання, себто про те надважливе, надчутливе, чого він прагне досягти у той чи інший момент модульного заняття і чому саме будуть підпорядковані всі засоби, прийоми, методи, які він використає. Крите-

рієм ефективності освітнього сценарію, вдало складеним і вміло використаним, стануть не лише найкращі з можливих для учня показники у знаннєвій сфері, а й те, як він зріс соціально, культурно, духовно, що створив в культурному і духовному плані, які нові смислові відношення чи моральні правила, інтелектуальні чи естетичні цінності знайшли реальне упредметнення у його думках, переживаннях, діях, рефлексивності.

Методологічною основою підготовки психомистецьких сценаріїв модульно-розвивальної взаємодії вчителя та учнів є методологічна план-карта освітології як синтетичної наукової дисципліни та нового напрямку соціогуманітарного пізнання, що у взаємодоповненні охоплює: а) теорію освітньої діяльності, б) вітакультурну методологію, в) новаційну оргтехнологію модульно-розвивальної освіти, г) фундаментальний соціально-психологічний експеримент на предмет зміни традиційної освітньої моделі середньої і вищої школи на інноваційну [8; 15; 19; 21; 22], а також принципи, закономірності і нормативи циклічно-вчинкового підходу та форми, методи, засоби, інструменти професійного методологування [2; 7; 14, т. 4; 13 18; 23].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Перший крок, який здійснено нами на шляху психодідактичної реконструкції наукових здобутків А.В. Фурмана і представників авторської школи, полягав у проведенні порівняльної характеристики традиційного плану-конспекту уроку та освітнього сценарію модульно-розвивальної системи навчання. При цьому критеріями для порівняння вибрано мету, зміст, структуру, місце вказаних форм в освітній системі, роль учителя, політика оцінювання ефективності в обох альтернативних випадках. Результати порівняльного аналізу подано в *табл.* Їх рефлексивне зіставлення дає підстави висновувати, що освітній сценарій як оргзасобова частина цілісної інноваційної модульно-розвивальної системи виконує роль ефективного і дієвого інструменту планування, відображення конфліктних та колізійних аспектів освітнього процесу, має структуру сценічної дії, досягає не лише навчальної, а й психоемоційно наповненої мистецької мети.

Розробка і використання освітнього сценарію – прерогатива вчителя-дослідника, вчителя-режисера, емпатійної особистості, здатної через призму власних емоційних станів провести своїх учнів до нових висот інтелекту-

ального, емоційного, культурного, духовного зростання. Дослідження у сфері творення освітніх сценаріїв у модульно-розвивальній системі навчання покликане дати вчителю нової формації бачення освітнього процесу як паритетної освітньої діяльності культуротворчого гатунку (*рис. 1*) та надати дієві інструменти створення і використання освітнього сценарію у повсякденній психолого-педагогічній практиці.

Другий крок пошуку – переосмислення концепції психомистецького сценарію, що чверть століття тому була запропонована А.В. Фурманом як один з компонентів програмово-методичного забезпечення модульно-розвивальної системи навчання разом із граф-схемами навчальних курсів, матрицями соціально-культурного змісту навчальних модулів, модульно-розвивальними підручниками та особистісними програмами самореалізації учнів [20]. Освітнім сценаріям відводиться роль, так би мовити, «акумулятора», що накопичує в собі енергію різноманітних сучасних прийомів, методів, стратегій ведення дискусії, обговорення, які в актуальній ситуаційній плінності освітнього процесу підпорядковані законам психомистецьки зорієнтованого навчання: мають одну або кілька сюжетних ліній мистецького перебігу, почергово ставлять акценти на пізнавальній, чуттєвій, вольовій, духовній зосередженості учнів, відображають ланцюг пізнавально-сценічних конфліктів конкретного модульного заняття (*рис. 2*).

Під час проведення модульно-розвивального заняття досвідчений учитель-психолог уміло використовує енергетику освітніх сценаріїв, щоб підживлювати інтелектуальні, емоційні, вольові, духовні процеси самотворення учня одразу в кількох площинах ситуаційного навчального екзистенціювання (*рис. 3*).

Окремо підкреслимо, що автор інноваційної освітньої моделі описав, як саме реалізовується ідея саморозвитку, самотворення учня на кожному етапі модульно-розвивального циклу, і те, як в освітньому сценарії це заходить відображення. Також було досліджено потужний вплив психомистецьких технологій на емоції учнів і доречність асимілювати мистецтво в організований процес шкільного навчання [17]. Роль мистецтва у творенні освітніх сценаріїв, а особливо театрального (див. [5]) виводиться на високий рівень у його здатності впливати на душу людини, учня, студента й наближати його до горизонтів інтелектуальної, емоційної, культурної, духовної зрілості.

Таблиця

Порівняльна характеристика традиційного плану-конспекту уроку та освітнього сценарію модульно-розвивального навчального циклу
(авторка О.М. Сулява, 09.10.2022, друкується вперше)

Критерії для порівняння	Традиційний план-конспект уроків	Освітній сценарій в модульно-розвивальній системі навчання А.В. Фурмана [16; 17]
Мета	фіксування послідовності розгортання змісту навчальної теми	- втілення закономірності безперервної розвивально-комунікативної співдії вчителя та учнів, - здійснення художньо-психологічної адаптації освітнього змісту до закономірностей і вимог модульно-розвивального процесу як завершеного мистецького дійства культуротворчого гатунку
Зміст	предметний, методичний	- психолого-педагогічний, освітній, методичний, психомистецький, - «відображення основних моментів розвивальної співактивності та спілкування учасників освітнього метапроцесу» - «основний зміст становлять дія- і полілогічні взаємини учасників освітнього процесу, які спричинюють їхню інтенсивну внутрішню роботу над реалізацією власного інтелектуального, соціального, морального і духовного потенціалу»
Структура	опис логіки викладання навчального матеріалу залежно від структури заняття певного типу та окреслення змісту навчальних вправ і задач	- «детальний опис логіки розгортання розвивальної взаємодії з окремого навчального курсу в конкретному класі, опис повної сюжетної лінії розгорнутої навчальної дії, що має свій композиційний план» - «упорядкований стислий виклад кульмінаційних фрагментів розвивальної взаємодії вчителя і учнів, що розгортається за окремим композиційним планом»
Місце в освітній системі	відтворює опис одного уроку	відтворює сюжетну лінію доведеного циклу навчальних занять від формування установки і внутрішньої мотивації до контролю, рефлексії і самотворення індивідуального світу Я людини
Роль вчителя	транслятор знань, умінь, навичок	дослідник, режисер, емпатійна особистість, яка «проживає» з учнем усі етапи його особистісного зростання, надихає й мотивує його протягом повного модульно-розвивального циклу
Політика оцінювання	учень показує високі результати в знаннєвій сфері (навчальній успішності)	учень зростає в культурному і духовному планах і, як результат, створює власний міні-підручник чи задачник, нові смислові відношення чи моральні правила, інтелектуальні чи естетичні цінності, які знаходять реальне упредметнення у його думках, переживаннях, діях, рефлексивності втілення у повсякденні

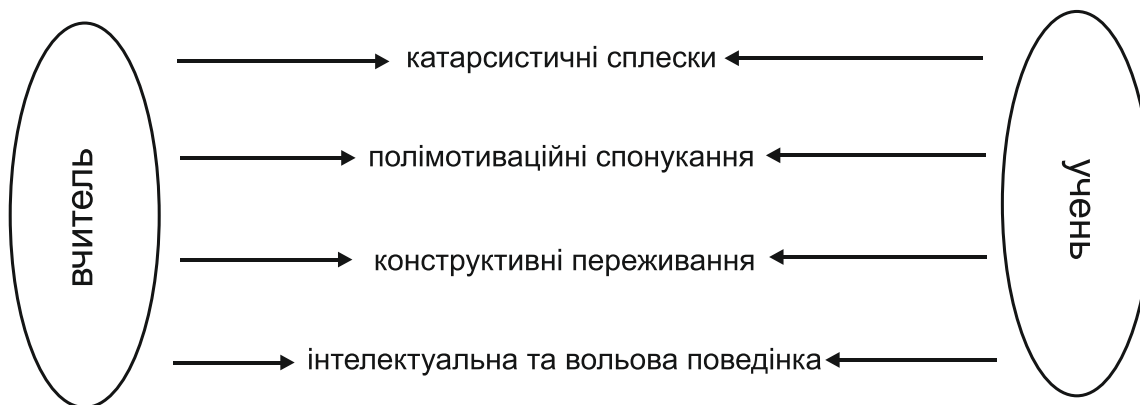

Рис. 1.
Характерні психомистецькі ознаки навчального процесу як паритетно-освітньої діяльності культуротворчого гатунку (за А.В. Фурманом)

Кожен етап модульно-розвивального навчання із його чітко визначеною метою, змістом, розвивальною взаємодією зумовлює високе розумове, емоційне напруження, що призводить до «сплесків» або «виверження» внутрішньої енергії учня задля вирішення навчальної, культуротворчої, особистісної, а то й і високодуховної, вітакультурної цілі.

Ймовірно, що на створення освітнього сценарію по-різному впливають, з одного боку,

принципи і закономірності модульно-розвивального навчання, з іншого – мистецькі закони творення театрального дійства. Але варто зазначити, що освітній сценарій принципово відмінний не лише від плану-конспекту уроку. Він водночас і не художній сценарій, хоча, звичайно, дуже наближається до нього в потенційній здатності впливати на емоції, очищувати душу, думки, спрямовувати роздуми, почуття до певних піднесених станів, до розваж-

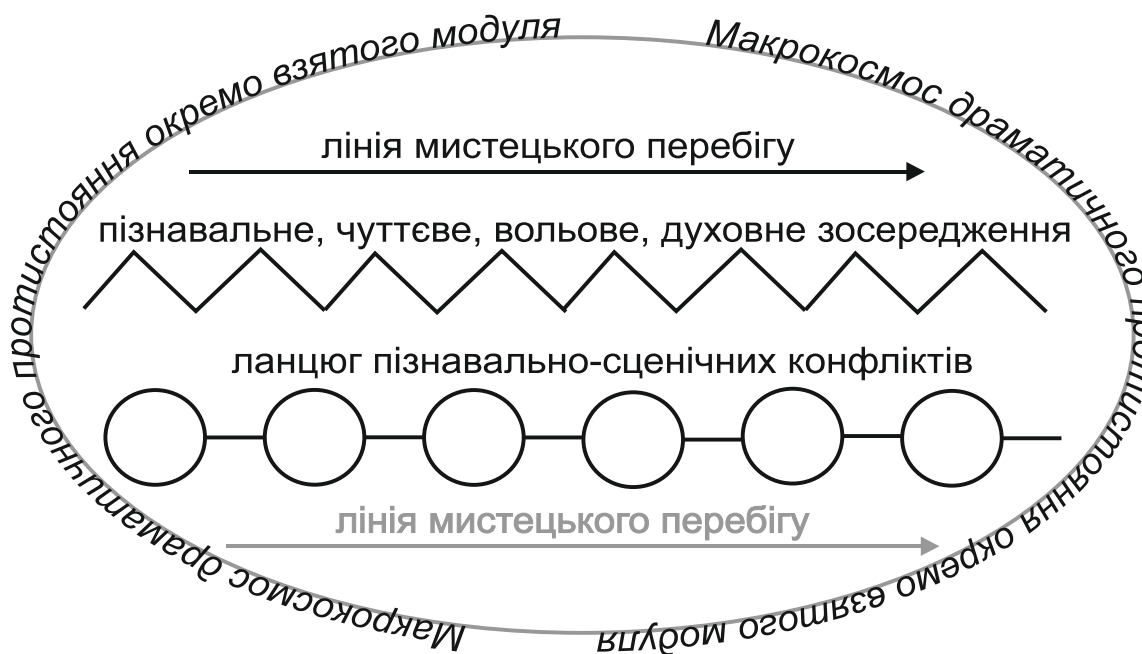

Рис. 2.
Макрокосмос драматичного протистояння особистісних позицій в контексті розвитку окремо взятого навчального модуля (за А.В. Фурманом)

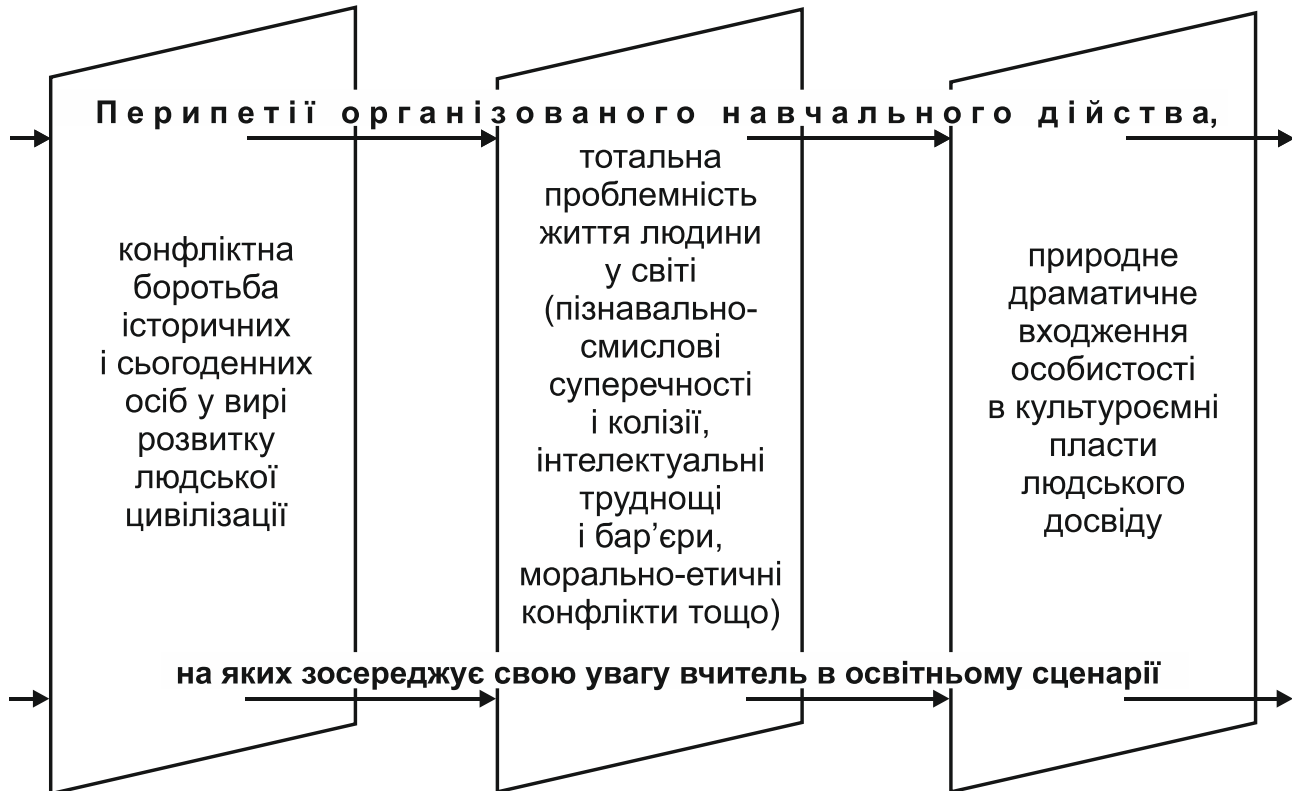

Рис. 3.
Перипетії організованого навчального дійства,
на яких зосереджує увагу вчитель в освітньому сценарії
(за А.В. Фурманом)

ливих висновків, до глибинного пізнання загальнолюдського досвіду, до самопізнання і самовдосконалення. Вчителі-дослідники, які працювали за цією інноваційною системою навчання, не раз зазначали, що зав'язка, кульмінація, розв'язка, катарсис відбуваються на заняттях вже за правильного психолого-педагогічного наповнення кожного етапу мистецьки зорієнтованого освітнього циклу.

У створенні й використанні освітніх сценаріїв винятково важлива функція відводиться вчителю як досліднику і як психологічно компетентному режисеру. Виводиться на високий рівень, а то й на визначальний, роль розвивальної (діалогічної) взаємодії вчителя та учня в освітньому процесі [16; 17]. Подібно до того, як одна й та сама п'єса може бути по-різному поставлена різними режисерами, а в ній не однаково гратимуть ролі різні актори, так само один й той самий освітній сценарій може бути по-іншому «прочитаний» у різних навчальних групах різними вчителями. Тож учитель – це певною мірою ще й митець. Проте, що вчителювання – зовсім не просто робота

чи професія, а форма мистецтва, доводить у своїй книзі «Школа майбутнього» всесвітньо відомий лідер у сфері освіти К. Робінсон. Зокрема, він зазначає: «Добрі вчителі створюють умови для навчання, погані – ні». Постає питання: як створити належні умови для навчання, щоб стати хорошим учителем? Чи це привілей обраних? Воднораз дослідник розповідає про деяких успішних учителів і про те, як вони досягли успіху в своїй роботі та підкреслює, що: «досвідчені вчителі зацікавлюють, заохочують, сподіваються й мотивують» [10].

Але які кроки потрібно для цього здійснити? Все більше вітчизняних та зарубіжних науковців доходять висновку, що успішне вчителювання – одна із форм мистецтва, що не лише і не завжди «дарується» педагогу Богом чи природою. Так, американська психологиня Керол Двек наполягає на тому, що успішність у будь-якій сфері життя спричинена не стільки «хорошими» здібностями і задатками, скільки вибором вдалих стратегій та результатами наполегливої праці й докладених

Рис. 4.
Освітній сценарій з науково-мистецьких позицій
(за А.В. Фурманом)

зусиль [4]. Модульно-розвивальна система навчання А.В. Фурмана і є тією вдалою освітньою стратегією, що дає відповідь на запитання «Як?». Як учителю бути успішним в умовах сучасних викликів? І це автор добре описав, відповідаючи на запитання: «Яким має бути освітній сценарій з науково-мистецьких позицій?» (рис. 4). Настав час адаптувати ці наукові знання до щоденної шкільної практики українських освітян.

Отож, так само як сценарій п'єси для дорослих відрізняється від сценарію п'єси для дітей, так і освітній сценарій для учнів початкових класів буде відрізнятися від освітнього сценарію для учнів старшої вікової категорії. У цій площині психологічного аналізу варто також провести дослідження. У книзі «Емоційний інтелект» Данієл Гоулман зазначає, що та багата палітра почуттів, яка доступна для дорослих, не досяжна ще для дітей, і що різні

емоції здатні зароджуватися, відчуватися, переживатися, рефлексуватися дитиною лише у певний період її вікового розвитку [3]. Відтак слушно вивчити і врахувати вікові особливості емоційного зростання кожного учня, щоб на модульно-розвивальних заняттях вміло наповнювати його емоції і почуття, а не виснажувати, не спустошувати дитячий психодуховний світ.

Звідси, власне, на перспективу постає наукове завдання – дослідити й описати роль вчителя в новітній системі освіти як дослідника і режисера, митця, показати, як відображається в освітньому сценарії психомистецька взаємодія вчителя та учнів, адаптувати принципи, технологію створення освітнього сценарію та обставин його реалізації саме до умов життєдіяльності початкової школи.

На завершення додамо, що на важливу роль психології в мистецтві вказував у 1930 роках Л.С. Виготський, пізніше П.М. Єршов – на режисуру як на практичну психологію, а також на технологію акторської дії та описував систему К.С. Станіславського як науку в мистецтві [5]. Про особливу ауру театру як сферу спілкування з прекрасним писав свого часу К.С. Станіславський (1865-1938), автор теорії сценічного мистецтва, метою якої є досягнення повної психологічної достовірності акторської гри, а в наш час яскраво висвітлив народний артист України Іван Ляховський [6].

К. Робінсон ділиться досвідом впровадження двох навчальних програм у школах Великої Британії: «Навчання через драму» та «Мистецтво в школах» [10]. Про мистецьке відтворення світу, художній ідеал митця та рівні втілення цього ідеалу викладено в підручнику для студентів ЗВО «Основи психології» за заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця [9]. Барб-Галь Франсуаза розкриває дієві шляхи залучення дітей до сприйняття та розуміння мистецтва [1].

А.В. Фурман є автором суспільно-наукового проекту «Інноваційна система модульно-розвивального навчання», розробив психодидактичну технологію розвивальної взаємодії вчителя та учнів на кожному з етапів навчального модуля, розкрив концепти, принципи та умови створення ефективного навчального дійства як моделі психомистецького перебігу повного функціонування циклу інноваційного освітнього метапроцесу, окреслив мету, завдання, структуру, принципи створення освітнього сценарію [15-20].

ВИСНОВКИ

1. В теорії модульно-розвивальної системи А.В. Фурмана закладено потужний інноваційно-розвивальний потенціал, що першочергово узаasadнений узаємопрониклим раціогуманістичним поєднанням передових інтелектуальних досягнень соціогуманітарної науки і театрального мистецтва, новітньої дидактики і мислєдіяльнєсно наповненої психології, належного методологічного обґрунтування й повноцінного авторського методично-засобового забезпечення паритетної освітньої діяльності вчителя та учнів, викладача і студентів.

2. Квінтесенцію вказаної інноваційної освітньої системи у прикладному аспекті її практичного впровадження учителем-психологом становить, відповідно до принципів і закономірностей перебігу цілісного модульно-розвивального навчального циклу або метаритму, згармонізована сукупність із чотирьох базових і восьми похідних психомистецьких технологій ведення безперервно полілогічної, здебільшого драматично протиборчої, комічно сценічної, емоційно насиченої, *міжсуб'єктної взаємодії* учасників освітнього процесу.

3. Освітній сценарій модульно-розвивального заняття – інноваційний психодидактичний засіб, що альтернативний до плану-конспекту уроку як концептуально за низкою критерійних принципів порівняння (метою, змістом, структурою, місцем в освітній системі, роллю вчителя, політикою оцінювання), так і інструментально, виконуючи своє призначення аналогічно до художнього сценарію своєрідного п у т і в н и к а перипетіями, кульмінаціями і значеннєво смисловими зламами психорозвивальної мислєкомунікації учасників відкритого освітнього процесу співдіяльнєно довершеного навчального модуля.

4. Освітній сценарій – багатофункційний засіб-інструмент, що фіксує найімовірніші лінії і нюанси впливу вчителя-психолога на ведення інтенсивної освітньої взаємодії, відображає драматизм протистояння дійових осіб-комунікантів у плинні навчально-сценарних конфліктів, детально описує психомистецький перебіг цілісного модульно-розвивального циклу за класичною схемою «зав'язка – розгортання подій – кульмінація – згасання подій – розв'язка», здійснює художньо-психологічну адаптацію соціокультурного змісту освітньої діяльності до вікових та індивідуальних спро-

можностей вихованців, висвітлює одну або кілька сюжетних ліній емоціогенного перебігу навчального дійства у класі і т. ін.

5. Підготовка якісного освітнього сценарію вимагає від автора-розробника ґрунтовної психолого-педагогічної підготовки, фундаментальної предметно-функціональної обізнаності, вишколеної теоретичної і методологічної грамотності у зазначеній знаннєвій царині соціогуманітаристики, а також високої компетентності в мислєдїяльнїсному оперуванні принципами, закономірностями, композиційною побудовою, формами, засобами та інструментами психомистецького сценарування. У пропонованому дослідженні аргументовано проблемний контекст і предметне поле такого сценарування як окремого напрямку науково-проектної діяльності і як самобутньої психодідактичної технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барб-Галь Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво. Львів: Старого Лева, 2016. 176 с.
2. Вітакультурна методологія. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана: колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ. 2019. 980 с.
3. Гоулман Д. Емоційний інтелект: пер. з нім. Харків: Вид-во «Vivat», 2018. 530 с.
4. Двек К. Налаштуйся на зміни. Київ: Наш формат, 2018. 296 с.
5. Єршов П. Система Станіславського як наука. *Психологія і суспільство*. 2015. №3. С. 62-71.
6. Ляховський І.Г. Аура театру як спілкування з прекрасним. *Психологія і суспільство*. 2001. №4. С. 87-94.
7. Методологія і психологія гуманітарного пізнання: колективна монографія. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 998 с.
8. Модульно-розвивальна система як соціокультурна організація / гол. ред. А.В. Фурман. *Психологія і суспільство: спецвипуск*. 2002. №3-4. 292 с.
9. Основи психології: підручник / за заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. Вид. 6-те, стереотип. Київ: Либідь, 2006. 632 с.
10. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Львів: Літопис, 2018. 258 с.
11. Система сучасних методологій: хрестоматія у 4-х томах / упоряд., відп. ред., перекл. А.В. Фурман. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. Т. 1. 314 с. Т. 2. 344 с. Т. 3. 400 с. Т. 4. 400 с.
12. Фурман А.В. Архітектоніка теорії діяльності: рефлексивно-вчинковий сценарій метаметодологування. *Психологія і суспільство*. 2022. №1. С. 7-94. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2022.01.007>
13. Фурман А.В. Ідея і зміст професійного методологування: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 378 с.
14. Фурман А.В. Методологічна план-карта освітології як синтетичної наукової дисципліни. *Вітакультурний млин*. 2006. Модуль 4. С. 4-18.
15. Фурман А.В. Модульно-розвивальне навчання: принципи, умови, заперечення: монографія. Київ: Правда

Ярославичів, 1997. 340 с.

16. Фурман А.В. Освітні сценарії: сутність, композиція, принципи створення. *Психологія і суспільство*. 2009. №3. С. 174-192.
17. Фурман А.В. Освітні сценарії у системі модульно-розвивального навчання: наук. вид. Тернопіль: НДІ МЕВО, 2009. 40 с.
18. Фурман А.В. Парадигма як предмет методологічної рефлексії. *Психологія і суспільство*. 2013. №3. 72-85.
19. Фурман А.В. Порівняння принципів і параметрів наукового проектування традиційної та інноваційної систем освіти. *Психологія і суспільство*. 2008. №4. С. 137-163.
20. Фурман А.В. Теоретична концепція інноваційного програмово-методичного забезпечення освітнього процесу. *Психологія і суспільство*. 2008. №3. С. 123-159.
21. Фурман О.Є., Гірняк А.Н. Сутнісне визначення модульно-розвивальної взаємодії викладача і студентів в освітньому процесі. *Психологія і суспільство*. 2020. №3. С. 53-81. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2020.03.053>
22. Фурман (Гуменюк) О.Є. Модульно-розвивальне навчання: соціально-психологічний аспект: монографія. Київ: Школяр, 1998. 112 с.
23. Фурман (Гуменюк) О.Є. Теорія і методологія інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього закладу: монографія. Ялта-Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 340 с.

REFERENCES

1. Barb-Gal, F. (2016). Yak r pzmpvlyaty z dit'my pro mystetstvo [How to talk to children about art]. L'viv: Stareurlev [in Ukrainian].
2. Furman, A.V. & Furman, O.I. & Shandruk, S.K. & Co (Eds.). (2019). Vitakulturna metodolohiia: antolohiia. Do 25-richchia naukovoї shkoly profesora A.V. Furmana [Vicultural methodology: an anthology. To the 25th anniversary of professor A.V. Furman's Scientific School]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
3. Haulman, D. (2018). Emotsiynny intelekt: per.z nim. [Emotional intelligence]. Kharkiv: "Vivat" [in Ukrainian].
4. Dvek, K. (2018). Nalashtuysya na zminy [Adjust to the changes]. Kyiv: Our format [in Ukrainian].
5. Yerchov, P. (2015). Systema stanislavsk'koho yak nauka. [The Stanislavsky system as a science]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 3, 62-71 [in Ukrainian].
6. Lyakhovsky, I. (2001). Auras teatru yak spilkuvannya z prekrasnym. [The aura of the theater as communication with the beautiful]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 4, 87-94 [in Ukrainian].
7. Furman, A.V. & Furman, O.I. & Shandruk, S.K. & Co (2019). Metodolohiia i psykhologhiia humanitarnoho piznannia. Do 25-richchia naukovoї shkoly profesora A. V. Furmana [Methodology and psychology of humanitarian cognition. To the 25th anniversary of professor A. V. Furman's scientific school]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
8. Furman, A.V. (gol. red.) (2002). Modulno-rozvyvalna systema yak sotsiokul'turni orhanizatsiya [Modular and developmental system as socio-cultural organization]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 3-4, 12-92 [in Ukrainian].
9. Kyrychuk, O.V. & Romanets, V.A. (Eds.). (2006). Osnovy psykhologii [Fundamentals of psychology]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

10. Robinson K., Aronika L. (2018). Shkola maybutnoho [School of the future]. Lviv: chronicle [in Ukrainian].

11. Furman, A.V. (Ed.). (2015). Systema suchasnykh metodolohii: khrestomatiia u 4-kh tomakh [The system of modern methodologies: a textbook in 4 volumes]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

12. Furman, A.V. (2022). [Arhitektonika teorii i diyalnosti:] refleksivno-vchukoviyi scenariy metametodolohuvannya [Architectonics of activity theory: reflexive-deed scenario of metamethodologization]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 1, 7-94 [in Ukrainian].

13. Furman, A.V. (2016). Ideia i zmist profesiinoho metodolohuvannya [The idea and content of professional methodology]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

14. Furman, A.V. (2006). Metodolohichna plan-karta osvitolohiyi yak suntetuchnoyi naukovoï dystsypliny. [Methodological plan-map of education as a loading scientific discipline]. *Vitakulturnyi mlyn – Viticultural mill*, 4, 4-18 [in Ukrainian].

15. Furman, A.V. (1997). Modulno-rozvyvalne navchannia: pryntsyipy, umovy, zabezpechennia [Modular and developmental education: principles, conditions, provision]. Kyiv: Pravda Iaroslavychiv [in Ukrainian].

16. Furman, A.V. (2009). Osvitni stsenariyi: sutnist', kompozytsiya, pryntsyipy stvorennia [Essence composition principles of creation]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 3, 174-192 [in Ukrainian].

17. Furman, A.V. (2009). Osvitni stsenariyi u systemi modulno-rozvyvalnoho navchannia [Essence composition of system modular development teaching]. Ternopil: NDI MEVO [in Ukrainian].

18. Furman, A.V. (2013). Paradyhma yak predmet metodolohichnoi refleksii [Paradigm as a subject of methodological reflection]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 3, 72-85 [in Ukrainian].

19. Furman, A.V. (2008). Porivnyannia pryntsyypiv I parametriv naukovoï proektuvannya tradytsiynoyi ta innovatsiynoyi system osvity [Comparison of principle and parameters scientific design of traditional and those of innovative education systems]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 4, 137-163 [in Ukrainian].

20. Furman, A.V. (2008). Teoretychna kontseptsiya innovatsiynoho proqramovo-metodychnoho zabezpechennia osvithnoho procesy [Theoretical concept innovation software-methodical support educational process]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 3, 123-159 [in Ukrainian].

21. Furman, O.Ye., Hirniak, A.N. (2020). Sutnisne vyznachennia modulno-rozvyvalnoi vzayemodiyi vykladacha i studentiv v osvith'omu protsesi [The essential definitions of modular developmental interaction of teacher and students the educational process]. *Psykhologhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 3, 53-81 [in Ukrainian].

22. Furman (Humeniuk), O.I. (1998). Modulno-rozvyvalna systema: model psykhologichnoho zrostantia vchytelia i uchnia [Modular development system: a model of psychological growth of teacher and student]. *Osvita i upravlinnia – Management and education*. Vol. 2. Issue 2, 75-81 [in Ukrainian].

23. Furman (Humeniuk), O.I. (2008). Teoriia i metodolohiia innovatsiino-psykhologichnoho klimatu zahalnoosvitnoho zakladu [Theory and methodology of innovation-psychological climate of the general educational institution]. Yalta-Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

СУЛЯВА Олена Миколаївна.

Проект створення психомистецьких сценаріїв модульно-розвивальної взаємодії учасників освітнього процесу.

Дослідження проведене в контексті сегментного збагачення теорії і практики *інноваційної системи модульно-розвивального навчання А.В. Фурмана*, що має тридцятилітній інтелектуальний досвід епістемологічного становлення та експериментального підтвердження доцільності та ефективності. Зокрема, мовиться про концептуальну р е к о н с т р у к ц і ю психодидактично компетентного і мистецьки зорієнтованого створення **освітніх сценаріїв** модульно-розвивальної взаємодії вчителя та учнів загальноосвітнього навчального закладу, що викладена у формі наукового проекту. Передусім за принципом логіко-змістового взаємодоповнення чітко визначено базові параметри майбутнього міждисциплінарного пошуку, а саме актуальність теми, мету, завдання, об'єкт, предмет, засадничу ідею, гіпотезу та методологічну основу дослідження. Головна увага зосереджена навколо такого надскладного об'єкта психодидактичного пізнання, як *модульно-розвивальна взаємодія* учасників організованого освітнього процесу, що технологічно організована як чотириперіодний і восьмиетапний цикл паритетного освітнього вчинення наставника-психолога і наступників-суб'єктів. Водночас у цьому об'єкті мисленнево виокремлено локалізоване предметне поле для детального вивчення – принципи, закономірності, композиційна побудова, форми, засоби та інструменти *психомистецького сценарування* як окремої професійної мислєдїяльності, що в інноваційній системі навчання слїдує за науковим проектуванням навчальних модулів і конструюванням модульно-розвивальних міні-підручників. Програмно окреслено прогнозовані авторські кроки дослідження від порівняльної характеристики традиційного плану-конспекту уроку та освітнього сценарію модульного заняття й атрибутивних ознак психомистецького перебігу навчального процесу до особливостей протистояння особистих поглядів і позицій учасників освітньої співпраці, перипетій організованого навчального дійства і до широких функціонально-розвивальних можливостей освітнього сценарію як зрілого науково-мистецького продукту.

Ключові слова: *теорія модульно-розвивального навчання А.В. Фурмана, психодидактика, модульно-розвивальна взаємодія, освітній сценарій, психомистецькі технології навчання, психологічне сценарування, паритетна освітня діяльність, психодуховне зростання особистості.*

ANNOTATION

Olena SULYAVA.

The project of creating psycho-artistic scenarios of modular-developmental interaction of the educational process participants.

The study was conducted in the context of segmental enrichment the theory and practice of *the innovative system of modular-developmental education by A.V. Furman*, who has thirty years of intellectual experience in epistemological formation and experimental confirmation of expediency and

effectiveness. In particular, we are talking about the conceptual reconstruction of a psycho-didactically competent and artistically oriented creation of **educational scenarios** of modular-developmental interaction between a teacher and students of general educational institution, presented in the form of a scientific project. First of all, based on the principle of logical-content complementarity, the basic parameters of the future interdisciplinary research are clearly recognized, namely the relevance of the topic, goal, tasks, object, subject, basic idea, hypothesis and methodological basis of the research. The main attention is focused around such an extremely complex object of psychodidactic cognition as the participants' modular-developmental interaction of the organized educational process, which is technologically organized as a four-period and eight-stage cycle of parity educational deed of the mentor-psychologist and successors-subjects. Along with that, in this object, a localized subject field for detailed study has been mentally singled out – principles, regularities, compositional construction, forms, means and tools of psycho-artistic scripting as a separate professional thinking activity that in the innovative system of education follows the scientific design of educational modules and the construction of modular-

developmental mini-textbooks. It has been programmatically underlined predicted author's steps of the research from a comparative characteristic of the traditional plan-summary of a lesson and the educational scenario of modular lesson and attributive signs of the psycho-artistic course of the educational process to the peculiarities of confrontation of personal views and positions of educational cooperation participants, the vicissitudes of an organized educational action and to the wide functional-developmental possibilities of an educational scenario as a mature scientific-artistic product.

Key words: *theory of modular-developmental education by A.V. Furman, psychodidactics, modular-developmental interaction, educational scenario, psycho-artistic learning technologies, psychological scripting, parity educational activity, psycho-spiritual growth of personality.*

Рецензенти:
д. психол. н., доц. Андрій ГІРНЯК,
д. психол. н., проф. Оксана ФУРМАН.

Надійшла до редакції 19.09.2022.
Підписана до друку 28.09.2022.

Бібліографічний опис для цитування:

Сулява О.М. Проект створення психомистецьких сценаріїв модульно-розвивальної взаємодії учасників освітнього процесу. *Психологія і суспільство*. 2022. №2. С. 149–159. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2022.02.149>